

Alles over paarden

Op de hoogte blijven van alle paardenboeken die er bij Kluitman verschijnen?
Schrijf je in voor de speciale paardenboeken-nieuwsbrief op kluitman.nl.
Je ontvangt dan een paar keer per jaar een overzicht van de nieuwste titels.

Nur 223/IPP042101

Bisac JNF003110

© MMXXI Nederlandse editie: Uitgeverij Kluitman Alkmaar B.V.

Tekst: Karolin Leszinski

Illustraties: Thea Ross

Original edition © 2020 Copenrath Verlag GmbH & Co. KG,

Hafenweg 30, 48155 Münster, Germany

Oorspronkelijke titel: *Das große Buch für Pferdefreunde*

Nederlandse vertaling: Sietske Boonstra

Omslagontwerp: Tanja Kole, Oranje Vormgevers

Alle rechten voorbehouden, inclusief het recht van reproductie
in zijn geheel of in gedeelten, in welke vorm dan ook.

Bij KONINKLIJKE BESCHIKKING
HOFLEVERANCIER

kluitman.nl

Karolin Leszinski

Alles over paarden

Onmisbaar handboek voor elke paardenfan

Met illustraties
van Thea Ross

kluitman

Inhoud

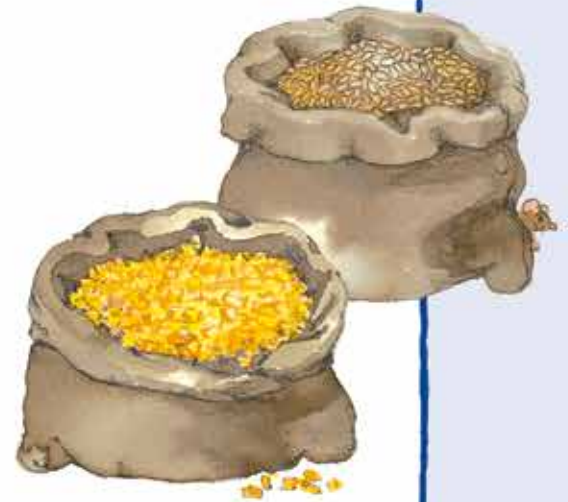

Een echte vriend	10
Paardentaal	12
De zintuigen van het paard	14
Het paard: een bijzonder dier	18
Van hoofd tot hoef	22
De lange geschiedenis van het paard	24
Het paard als trekdier	26
De eerste ruiters	28
Uitvindingen van de ruiters en ridders	32
Mustangs: wild en vrij	34
Vanuit de woestijn de wijde wereld in	36
Sterke paarden, zwaar werk	38
Het fokken van paarden	42
Er wordt een veulen geboren	44
Stamboek, microchip en paardenpaspoort	46
Paardenrassen: gevarieerd en veelzijdig	48
De gangen van het paard	60
Kleuren en aftekeningen	62

Een mooi huis voor het paard	66
Wat vinden paarden lekker?	70
Glimmend als een spiegel	76
Beroepen met paarden	80
De leukste school die er is: de manege	86
Uitrusting voor ruiters	88
Voordat je begint	90
Je eerste echte paardrijles	96
Ruitertaal	98
De belangrijkste rijbaanfiguren	101
Regels in de rijbaan	102
Als het werk erop zit	104
De eerste buitenrit	106
Een stalfeest voor paarden en ruiters	108
Sporten met paarden	110
Een eigen paard: een vriend voor het leven	120
Je paard wordt oud	122
Woordenlijst	124

Een echte vriend

Paarden sluiten graag vriendschap. Echte vrienden zijn elkaar altijd trouw. Dat is bij paarden net zoals bij mensen. Een goede vriendschap is ijzersterk, mooi en onvergetelijk. Kom mee naar de fascinerende wereld van het paard! Je zult je verbazen, maar ook heel veel ontdekken en begrijpen – en misschien vind je wel een nieuwe vriend voor het leven!

Kun je je nog herinneren dat je je beste vriend of vriendin voor het eerst zag? Vaak bepaalt de eerste indruk of je elkaar aardig vindt of niet. Dat is bij het eerste contact met een paard ook zo.

Toch moet je een paar dingen over het paard weten om geen misverstanden te krijgen. Want paarden hebben hun eigen taal. En die moet je eerst begrijpen!

Paarden zijn vluchtdieren. Telkens als ze iets vreemds of onverwachts meemaken, zegt hun instinct: wegwezen! Daarom is het belangrijk dat je een paard heel rustig benadert.

Als je voor hem staat, laat je je eerst besnuffelen. Zo maakt het paard contact met je. Als hij de eerste stap heeft gezet, kun jij de volgende doen en hem voorzichtig over zijn hoofd en hals aaien.

Als paarden elkaar voor het eerst zien, besnuffelen ze elkaar uitgebreid. Ze doen hun neuzen tegen elkaar aan en blazen in elkaars neusgaten, alsof ze hun persoonlijke

visitekaartje afgeven. Daarna beslissen ze of ze elkaar 'kunnen luchten', dus aardig vinden, of niet.

Paardentaal

Is het je wel eens opgevallen dat paarden in bioscoopfilms voortdurend hinniken? In het echt zijn paarden veel stiller. Het hinniken is maar een klein deel van de paardentaal. Paarden laten hun gevoelens vooral zien via hun lichaamstaal.

Paarden praten met...

... **hun oren:** Naar voren gerichte oren drukken nieuwsgierigheid, plezier en aandacht uit. Platte oren houden een waarschuwing in, slap hangende oren wijzen op ontspanning maar ook op ziekte.

... **hun ogen:** Een zachte, naar binnen gerichte blik betekent dat het paard tevreden is. Bij verdriet of pijn is zijn blik glazig. Een bang paard spert zijn ogen wijd open, zodat je het wit ziet.

... **hun hele lichaam:** Hoe lager het paard zijn hoofd houdt hoe meer hij zich ontspant, en hoe hoger hoe alerter hij is. Als hij blij is, keert hij zich naar je toe. Maar als hij zijn achterste naar je toe draait, voelt hij zich niet fijn.

... **hun neusgaten:** Zachte, ontspannen neusgaten betekenen dat het paard zich goed voelt. Bij angst of opwinding trekt hij zijn neusgaten op en zet ze wijd open.

... **hun lippen:** Een gelukkig paard heeft een glimlach op zijn gezicht, bij volledige ontspanning laat hij zijn onderlip hangen. Als hij zijn bovenlip naar voren steekt kan dat genot, maar ook opwinding betekenen. Bij stress spant het paard zijn lippen.

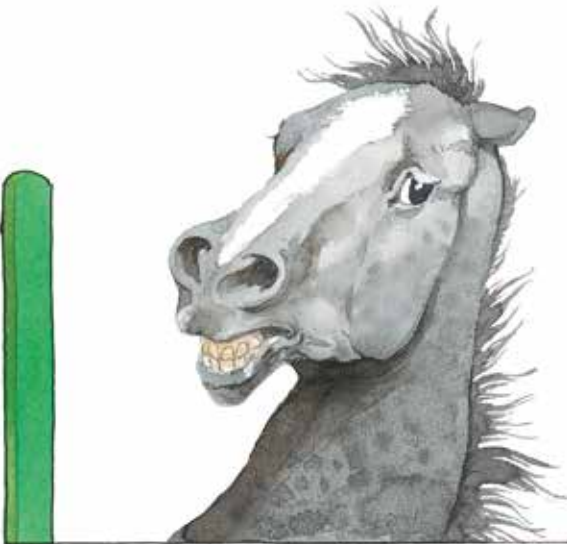
Kun jij raden wat deze gezichtsuitdrukkingen betekenen?

- Dreigende, platliggende oren, wijd openstaande, opgetrokken neusgaten en opengesperde ogen zodat het wit duidelijk te zien is: dat is een eerste waarschuwing. Kom niet te dichtbij!

- Nieuwsgierig naar voren gestrekt hoofd, naar voren staande, beweeglijke oren, alerte blik, ontspannen neusgaten en een glimlach op de lippen: dit paard heet je van harte welkom!

- Opgeheven hoofd, oren naar achteren, rollende ogen: dit paard is bang!

- Ogen halfdicht, hoofd laag, onderlip losjes hangend, oren ontspannen: dit paard staat lekker te slapen. Welterusten!

Wist je dat paarden gemiddeld 17 gezichtsuitdrukkingen hebben? De mens heeft er 27, maar chimpansees hebben er slechts 13 en honden 16!

Bij de gezichtsuitdrukking van het paard horen de beweeglijke oren, ogen, neusgaten en lippen – al die dingen samen bepalen zijn mimiek.

De zintuigen van het paard

Paarden nemen de wereld anders waar dan wij. Sommige dingen zien of horen ze zelfs eerder dan wij. Dat is belangrijk om te weten als je je nieuwe vriend nog beter wilt begrijpen.

Het gezichtsvermogen

Jouw wereld is heel kleurrijk, maar die van het paard niet. Hij ziet veel minder kleuren dan jij; hij kan bijvoorbeeld geen rood zien, maar blauw en geel ziet hij wel heel goed. Het paard ziet veel duidelijker contrasten dan jij. Daarom schrikt hij ook eerder als de zon ergens op schijnt en kan hij weigeren om een donkere trailer in te lopen. Wist je dat het paardenoog een paar minuten nodig heeft om aan de overgang van licht naar donker te wennen?

De ogen van het paard liggen links en rechts aan de zijkant van het hoofd. Daardoor ziet hij de meeste dingen maar met één oog. Door de ligging van de ogen en de beweeglijke oogbol kan het paard bijna 360 graden om zich heen kijken!

Het paard kan voorwerpen die ver weg zijn maar moeilijk inschatten. Dingen die vlak voor hem zijn op de grond en dingen die bewegen, ziet hij het best. Een paard registreert wel 30 beelden per seconde, de mens maar 5! Dat verklaart waarom paarden bij haastige bewegingen snel schrikken.

De reukzin

Of het paard iets lekker vindt of niet bepaalt hij met zijn reukzin. Naast de zintuigcellen in de neus heeft het paard nóg een reukorgaan: het orgaan van Jacobson. Bij het 'flemen', waarbij het paard zijn bovenlip optrekt, komen geurstoffen extra goed binnen. Paarden herkennen mensen ook aan hun geur. Daarom kun je beter geen parfum opdoen, het paard raakt erdoor in verwarring. Wilde paarden zijn zelfs in staat om hongerige roofdieren in de verte te ruiken of drinkplaatsen op kilometers afstand te ontdekken. Op het gebied van ruiken is het paard de mens duidelijk de baas!

Het gehoor

Paarden horen de zachtste geluiden en reageren gevoelig als er plotseling lawaai klinkt. Ze merken bovendien geluiden op die mensen niet eens waarnemen. Hun scherpe gehoor is belangrijk voor de communicatie tussen paarden. Ze kunnen in de verte contact met elkaar hebben door te hinniken en dichtbij door te 'grinniken' (zachtjes te hinniken) en te snuiven. Ze herkennen zelfs andere paarden aan hun geluid – en ze herkennen jouw stem ook. Zachte, vriendelijke woorden voelen paarden als een beloning en korte, schelle klanken als straf.

De smaak

Wat een paard lekker vindt, heeft veel met gewoonte te maken. Als een paard bijvoorbeeld nog nooit een appel heeft gegeten, zal hij die eerst laten liggen. Het paard kan van nature niet goed tegen plotselinge voerveranderingen. Daarom is die voorzichtigheid bij iets nieuws een ingebouwde zelfbescherming tegen buikpijn! Zoet, zuur, zout en bitter: net als wij onderscheiden paarden deze vier smaken met de smaakreceptoren op hun tong. Ze houden meestal niet van bittere voedingsmiddelen. Dat heeft de natuur goed geregeld, want veel giftige planten smaken bitter. Paarden houden meer van zoet en hartig.

Toch hebben paarden – net als wij – heel verschillende voorkeuren. Het ene paard is gek op mango of ananas, het andere houdt meer van wortels. Heb jij al ontdekt wat jouw paard het lekkerst vindt?

Het evenwichtsgevoel

Dankzij zijn evenwichtsgevoel kan het paard de snelheid en positie van zijn lichaam inschatten. Het zorgt er kort gezegd voor dat het paard niet omvalt. Dit zintuig is bij paarden en mensen hetzelfde. Het evenwichtsorgaan ligt in het binnenoor en geeft via een zenuw prikkels door aan de hersenen. Die prikkels worden vergeleken met andere stukjes informatie, bijvoorbeeld van het oog, en vormen samen het evenwichtsgevoel.

De tastzin

Is het je wel eens opgevallen hoe snel een paard een vlieg op zijn vacht voelt? Die gevoelige tastzin wordt mogelijk gemaakt door receptoren, die verschillend zijn verdeeld over het paardenlichaam. Daardoor reageert het paard op sommige plaatsen gevoeliger, bijvoorbeeld op de plaats waar de singel ligt. Dat is belangrijk om te weten voor ruiters. Een goed opgeleid paard kan de fijnste aanrakingssignalen onderscheiden!

Heel bijzonder bij het paard zijn de lange tastharen rond de mond en bij de ogen. Ze helpen het paard om zijn omgeving, insecten of vreemde voorwerpen te 'bekijken' – als een extra paar ogen. Ook in de oren zitten lange haren waarmee het paard zelfs de kleinste mugjes waarneemt – en ze heel snel van zich afschudt.

Knip niet alle haren af bij je paard!

De haren van de staart of manen mag je wel knippen als ze te lang zijn geworden. Maar je mag nooit de tastharen en de haren in de oren afknippen! Het paard heeft ze nodig om zich te beschermen tegen insecten en vreemde voorwerpen.

Het paard: een bijzonder dier

Wat hebben paarden nodig om gezond en gelukkig te leven? Hoe leven ze het liefst? En wat kun jij daaraan doen? Voor paardenliefhebbers zijn er veel spannende dingen over het paard te ontdekken.

Van de steppe naar de box

Paarden zijn kuddedieren. Ooit woonden ze op weidse steppen. Maar ook nu nog leven er hier en daar half wilde paardenkuddes. Denk maar aan de mustangs in Amerika of de kleine paarden van de Mongolen. Ook in Europa kun je half wilde paarden vinden, zoals de konikpaarden in natuurgebieden. En in Duitsland heb je de Dülmener Wildpferde. We noemen ze

half wild omdat mensen de grootte van de kudde reguleren en hun leefgebied beschermen.

De meeste andere paarden zijn gedomesticeerd. Dat wil zeggen dat ze door mensen worden verzorgd en dat ze leven in stallen en weiden die door mensen zijn gemaakt. Deze paarden noemen we huispaarden.

Grotten zijn niets voor paarden

De mens heeft een andere oorsprong dan het paard. Wij leefden vroeger in donkere grotten. Daar waren we veilig en voelden we ons geborgen. Maar voor paarden zou zo'n grot een gevangenis zijn. Wat voor ons dus goed is, hoeft lang niet altijd goed te zijn voor paarden. Laten we dat nooit vergeten!

Zo leven paarden het liefst

Paarden zijn bewegingsdieren, kuddedieren en vluchtdieren – alleen die woorden zeggen al veel over hoe ze het liefst leven. Een paard heeft veel vrije beweging nodig. Wetenschappers hebben ontdekt dat paarden die in de natuur leven minstens zes tot tien kilometer per dag afleggen. Paarden die in een box staan, komen

niet verder dan 170 meter per dag! Paarden genieten van het gezelschap van andere paarden, vinden het fijn om elkaar te krabben, en slapen en eten het liefst in de kudde. Zo voelen ze zich beschermd. Met hun vriendjes spelen en een beetje stoeien horen er ook bij.

Licht en lucht om te leven

Paarden kunnen veel beter tegen slecht weer dan wij. Voordat een paard een plek zoekt om te schuilen, moet het echt 'hondenweer' zijn. Toch is een schuilstal onmisbaar, want als het hard regent of heel erg koud is, hebben zelfs de sterkste paarden graag een dak boven hun hoofd. En in de zomer biedt zo'n stal de broodnodige schaduw. Ideaal om een dutje te doen!

Wie is hier de baas?

In elke kudde heerst een rangorde. Er zijn leidende merries en leidende hengsten. Een goede baas is een doorzetter, heeft ervaring, houdt het hoofd koel als het spannend wordt en beslist waar de kudde heen gaat. Hij staat op wacht als de andere paarden slapen en is er als eerste bij als er iets te eten valt. Daarom zijn de leiders vaak een beetje mollig.

Dankzij hun leider hebben de andere leden van de kudde minder last van stress. Behalve de paarden die het laagst in rang staan. Zij moeten vaak een stapje terug doen en krijgen minder voer en minder slaap. Bij paarden wordt er ook gepest. Daarom is het heel belangrijk om de kudde goed in het oog te houden en erop te letten dat alle dieren aan hun trekken komen.

Slaap, paardje, slaap!

Acht uur lang op één oor liggen, zoals wij dat doen, is onmogelijk voor het paard. Veel te gevaarlijk in het wild! Hij zou zomaar door een roofdier kunnen worden aangevallen. Daarom hebben paarden ook nu nog hun eigen typische slaappgedrag. Heb je enig idee hoe dat eruitziet?

Kortslapers

Paarden rusten en slapen drie tot vijf uur per dag. Ze dromen ook maar heel kort: niet langer dan vijf tot twintig minuten. Daarmee behoort het paard tot de 'kortslapers'. Er zijn drie slaaphoudingen:

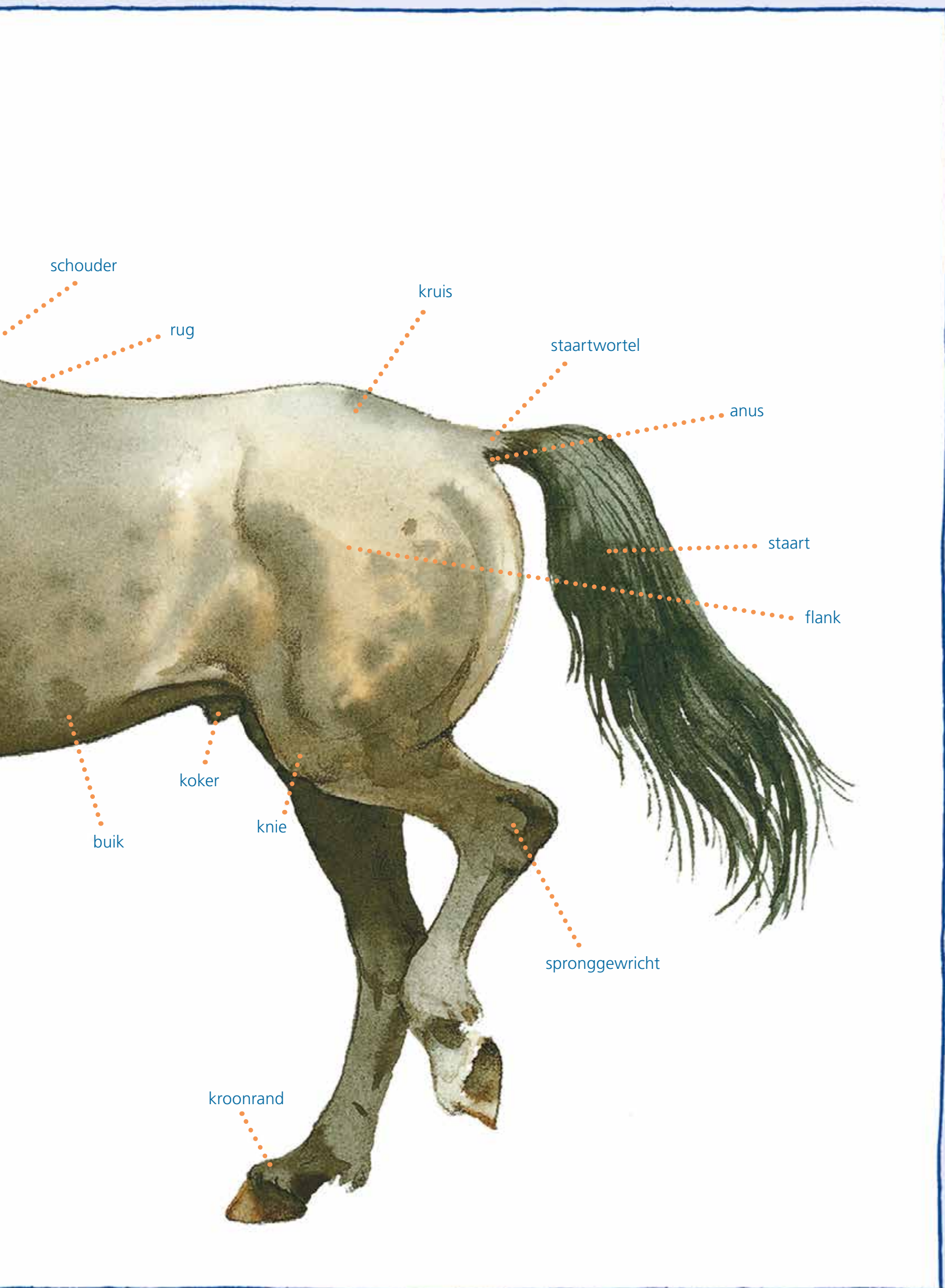
- staand: dat is de veiligste houding.
- half liggend op de buik: zijn favoriete slaaphouding.
- plat op de zij: dan komt het paard in de droomslaapfase.

Van hoofd tot hoef

Hoe heet wat bij het paard? Hier krijg je een overzicht van een aantal belangrijke lichaamsdelen van het paard. Sommige termen ken je vast wel, omdat wij dezelfde lichaamsdelen met dezelfde naam hebben. Maar er zitten ook een aantal vaktermen bij. Ken je die ook al?

schouder

rug

kruis

staartwortel

anus

staart

flank

buik

koker

knie

spronggewricht

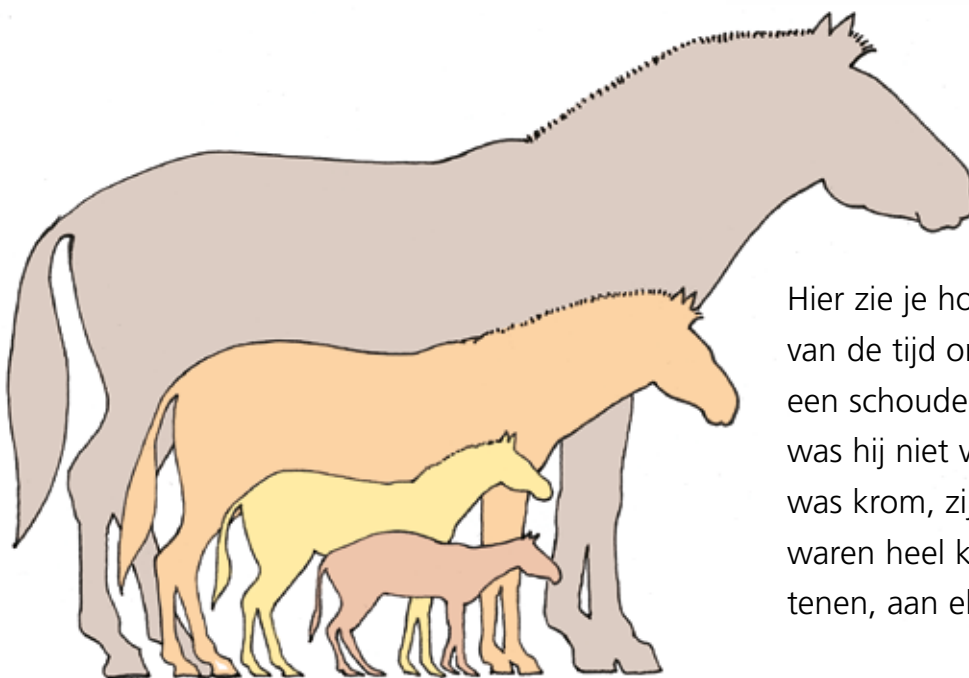
kroonrand

De lange geschiedenis van het paard

Zestig miljoen jaar geleden kroop het oer-oer-oerpaardje in vochtige bossen door het kreupelhout om bladeren te eten. Het was ongeveer zo groot als een haas. Sinds die tijd is er veel veranderd.

Eohippus

Onderzoekers noemden het eerste paardje later 'Eohippus'. Letterlijk vertaald betekent dat 'paard van het morgenrood'. In die tijd zat de mens nog in het ontwikkelingsstadium van de halfapen. Het oerpaardje ontwikkelde zich in de loop van miljoenen jaren verder en zijn leefgebied veranderde van bos in weidse steppen. De lichaamsbouw paste zich aan de omgeving aan; het paard werd groter, zijn wervelkolom werd langer en zijn benen veranderden ook. De buitenste tenen verdwenen en de middelste teen groeide uit tot een sterke, harde hoef. Nu kon het paard grotere afstanden afleggen en sneller lopen.

Hier zie je hoe ons huidige paard in de loop van de tijd ontstond vanuit het oerpaard. Met een schouderhoogte van 25 tot 50 centimeter was hij niet veel groter dan een haas. Zijn rug was krom, zijn hals gedrongen en zijn benen waren heel kort. Aan elk voorbeen zaten vier tenen, aan elk achterbeen drie.

Verre familieleden – afstammelingen van de Eohippus

Toen de mens het paard ontdekte

Wanneer en hoe de gemeenschappelijke geschiedenis van mens en paard precies begon, weet niemand. Vermoedelijk was het 30.000 jaar voor Christus. Het paard was eerst een gewild jachtobject voor de mens. Later fokten nomaden paarden voor het vlees en de melk. Daarna pas ontdekte de mens het paard als lastdier en oorlogsmiddel. Het paard leverde een belangrijke bijdrage aan de economische en culturele vooruitgang. De mens heeft heel veel te danken aan het paard.

Geneesmiddel van het paard

Voor veel ruitervolken was paardenmelk bijzonder waardevol. De melk werd zelfs als een geschenk van God gezien! In het voorjaar en de zomer voedden nomaden zich bijna alleen met verse of gefermenteerde paardenmelk. Zieken en zwakken kwamen dankzij de paardenmelk sneller op de been; het was tegelijkertijd een voedingsmiddel en een geneesmiddel.

Het paard als trekdier

Ongeveer 3000 voor Christus beseftte de mens hoe trouw en vooral hoe sterk paarden zijn. Daar maakte hij gebruik van door ze in te spannen. Vanaf dat moment was het paard het favoriete vervoermiddel van de mens. Nu kon alles veel gemakkelijker van de ene plaats naar de andere worden gebracht. Superhandig!

Travois

Er konden zware lasten worden getrokken op een travois: twee lange boomstammetjes die elkaar boven de rug van het paard kruisten en aan de achterkant met elkaar waren verbonden.

Kar

Sterke, eenassige karren zonder vering waren lange tijd een praktisch vervoermiddel voor zware goederen. Ook op bouwplaatsen waren ze een handig hulpmiddel.

Strijdwagen

Met dit militaire voertuig reden soldaten naar het strijdperk. Boogschutters schoten hun pijlen vanaf de wagen op de tegenstander af. De Grieken en Romeinen gebruikten de strijdwagens ook voor sportwedstrijden: de Formule 1 van de Oudheid. In 680 voor Christus werd het zelfs een olympische discipline!

Gouden koets

De staatshoofden uit de achttiende en negentiende eeuw wilden graag laten zien hoe rijk en machtig ze waren. Daarom lieten ze schitterende koetsen bouwen. Het was allemaal goud wat er blonk.

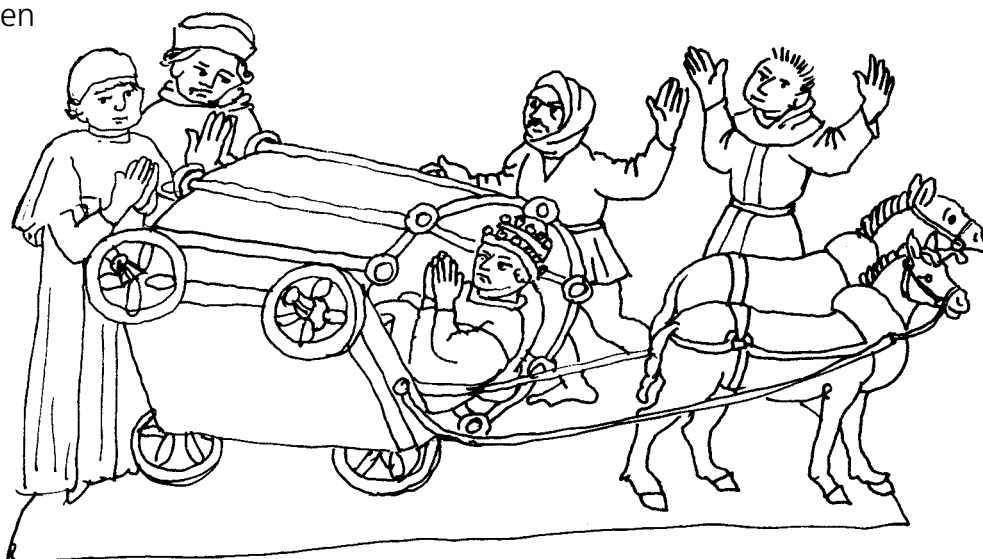

Reiswagen

Met een koets werd reizen pas echt mogelijk. In de veertiende eeuw was wagenmaker een bloeiend beroep. Vooral toen de koetsen een goede vering kregen, waardoor reizen een stuk comfortabeler werd.

Pauselijk ongeluk

Een van de spectaculairste ongelukken met een koets overkwam paus Johannes XXIII in 1414. Hij was op weg van Rome naar Konstanz in Zuid-Duitsland. In het moeilijk begaanbare gebied van de Arlberg kantelde de wagen met Zijne Heiligheid erin. 'Hier lig ik in duivelsnaam,' zou hij woedend hebben geroepen. Gelukkig kwam hij toch nog ongeschonden aan in Konstanz.

De eerste ruiters

Wie waren de eerste ruiters: de Aziaten of de Europeanen? De wetenschap heeft er nog steeds geen goed antwoord op gevonden, maar waarschijnlijk waren het de Aziaten. Hoe dan ook, één ding is duidelijk: toen de mens op de paardenrug ging zitten, veranderde zijn leven.

Met het paard kwam er beweging in de geschiedenis. Te paard konden mensen veel grotere afstanden afleggen en de wereld ontdekken en veroveren. Het paard maakte de mensen vrij en mobiel, maar ook hongerig naar macht. Dankzij het paard konden bereden ruitervolken grote rijken veroveren.

De paarden waren toen nog klein, tegenwoordig zouden we ze pony's noemen. Ze waren vlug en verschrikkelijk dapper. Te paard trokken de Hunnen door Europa, de Kelten naar het noorden en de Perzen naar Iran.

De Mongolen

Het beroemdste ruitervolk zijn de Mongolen. De bekendste heerser over dit ruitervolk was Temüjin, beter bekend als Dzjengis Khan. Zijn krijgers veroverden in de dertiende eeuw China, rukten op tot Perzië en trokken naar Rusland en Polen. Maar Dzjengis Khan raakte zo ernstig gewond bij een val van zijn paard dat hij in 1227 stierf.

Zo heeft hij niet meer meegemaakt hoe groot zijn rijk uiteindelijk werd. Het was het grootste rijk ter wereld onder de heerschappij van één man: van de Stille Oceaan tot de Middellandse Zee en van Siberië tot de Himalaya, 19 miljoen vierkante kilometer groot. En dat was allemaal aan de paarden te danken.

De Hunnen

In de vierde en vijfde eeuw, lang voor de Mongolen, veroverden de Hunnen met hun paarden Europa. Misschien heb je wel eens van Attila de Hun en zijn wilde ruiters gehoord. Als een wervelstorm raasden

de Hunnen over het land. Ze gingen veel sneller dan de Romeinen. Ze moeten wel 80 kilometer per dag hebben afgelegd. En het moeten goede ruiters zijn geweest. Hun paarden waren klein en dapper.

Zwarte ridders en lieftallige dames

De middeleeuwen was de tijd van de ridders en de kruistochten. Geen veldslag zonder paarden! Voor de ridders was het een eer en een voorrecht om hoog te paard te strijden. Want paarden waren ook toen al duur. Ze moesten worden verzorgd en hadden voer en hoefijzers nodig.

Het succes in de strijd en het leven van de ridder hingen af van het welzijn van het paard. Een ridderpaard moest dus sterk, wendbaar, dapper, snel en kerngezond zijn. Alleen zo kon hij de ridder met zijn lans, zwaard en schild dicht bij de vijand brengen en zo nodig wegluchten.

De paarden van de ridders waren duidelijk groter dan die van de nomadenvolken. En ze waren ook heel erg sterk, want ze moesten een ridder dragen die met zijn uitrusting en bewapening wel 150 kilo woog. Daarom gaven ridders de voorkeur aan grote strijdrossen, zoals shires.